

Guy Laron: Israels Bonaparte

[Ur [Catalyst](#), vol 8, nr 1, våren 2024. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Innehållsförteckning

Från uppror till inflation: Likuds nyliberala revolution 1977-1984.....	3
Förmåner till lojalisterna: hur Likud fångade sin väljarkår.....	6
Enhet och stabilitet: Labor och Likud sluter en uppgörelse, 1984-1991.....	7
Varför det israeliska Laborpartiet anslöt sig till nyliberalismen.....	9
Nyliberal fred: Rabin och det stormiga 90-talet.....	11
Otur första gången: den politiska ekonomin när Bibi misslyckades, 1996-1999.....	13
Det nykonservativa experimentet: Sharon, Netanyahu och reformerna 2003.....	14
Från teknokratisk nyliberalism till högerpopulism: Netanyahu och den sektoriella koalitionen 2009-2024.....	16
Ockupationens utrikespolitik.....	17
Framtiden för Netanyahus sektoriella koalition.....	19

(För att tolka hemligheten bakom hur Netanyahu har lyckats hänga kvar vid makten under så många år, följer denna artikel klasskampens historia i Israel sedan Likudpartiet kom till makten 1977. Netanyahu tog bara hand om en koalition som hade skapats innan han gick med i politiken. Men han visade sig vara särskilt skicklig på att bevara den – *Catalysts* redaktionella kommentar.)

I sin berömda artikel *Louis Bonapartes adertonde Brumaire* försökte Karl Marx tolka hur en person som han ansåg vara själva urtypen för en ”grotesk medelmått” kunde komma till makten och bli Frankrikes diktator. Han drog snabbt slutsatsen att individen i fråga inte alls var så viktig och att den samhällsstruktur i vilken han agerade var avsevärt viktigare. Denna upptäckt sammanfattades i ett av hans mer kända citat: ”Människorna gör själva sin historia, men de gör den inte efter eget gottfinnande, inte under omständigheter som de själva valt utan under omständigheter, som är omedelbart förhandenvarande och nedärvda.”¹

Benjamin Netanyahu är ingalunda en grotesk medelmått. Han är i själva verket en talangfull demagog, skicklig politiker och hängiven nyliberal ideolog. Men på andra sätt är likheten mellan ”Bibi”, som hans beundrare tycker om att kalla honom, och Marx’ Louis Bonaparte lärarik, och går längre än observationen att båda gjorde val som inte de själva hade valt. Det som möjliggjorde uppkomsten av en diktatur i Frankrike var enligt Marx’ tolkning en klasskamp som hade nått en återvändsgränd. På basis av dessa förhållanden tillskansade sig Louis Napoleon statsmakten för att föra en krigisk politik utomlands och samtidigt driva en hårdför företagsvänlig agenda på hemmaplan. Det ledde till en paradoxal situation där den andra Bonaparte drev en politik som låg i linje med den franska borgarklassens politik samtidigt som han kvävde dess politiska och kulturella yttrandefrihet. Det är i grund och botten också paradoxen i Israel under Netanyahus ledning.²

1 Karl Marx, [Louis Bonapartes adertonde Brumaire](#), på marxistarkiv.se, s 3.

2 Yoav Peled, ”Profits or Glory?”, *New Left Review* nr 29, 2004.

För att lösa denna paradox får man följa klasskampens historia i Israel. Den började på allvar 1977, med det ”omvälvande” val som avslutade det israeliska Arbetarpartiets långa styre, som hade härskat över landet sedan 1948. Detta år kom Likudpartiet, som till stor del representerade de minst bemedlade, till makten. Denna händelse öppnade ett nytt kapitel i Israels historia och inledde ett decennielångt kallt krig – som ibland trappades upp till öppet våld – mellan två sociala koalitioner. Den ena, under ledning av Likud, omfattade arbetarklassen, bosättare i de ockuperade områdena och ultraortodoxa judar. Den andra leddes av det israeliska Arbetarpartiet. Den israeliska arbetarrörelsen återspeglade den förändring som skedde i andra vänsterpartier i den utvecklade världen och hade kastat arbetarklassen överbord. Gradvis och alltmer tillgodosåg den medelklassens och borgarklassens behov, och blev med Thomas Pikettys ord en sorts ”aristokratisk vänster”.

Två år innan Margaret Thatcher kom till makten i Storbritannien och tre år innan Ronald Reagan klev in i Vita huset betonade Likud dessa skiljelinjer genom att inleda en nyliberal revolution i Israel, och på så sätt införliva landet som en tidig deltagare i den globala vågen. Med detta sagt handlade Likuds antagande av nyliberala dogmer först och främst om att få den institutionella makten. Exempelvis kände Likudledarna ekonomen Milton Friedman, och de bjöd in honom till Israel för att hjälpa till att sälja nyliberalismen till den israeliska allmänheten. Men de struntade i det råd han gav dem under sitt korta besök. Likudledningen prövade sig fram och antog nyliberala regeringsprinciper eftersom de erbjöd en färdig modell för att ta över eller krossa de institutioner som det israeliska Arbetarpartiet hade skapat och kontrollerat fram till 1977. Det var en revolution som vägledades av en byråkratisk och politisk praxis snarare än en ideologisk vägkarta.³

När denna revolution inleddes var Israel ett av världens mest socialt jämlika länder. Idag är det ett av de mest ojämlika länderna, med inkomstskillnader som nästan är i nivå med landets stora välgörare, USA.⁴ Likud ledde denna process, men hävdade hela tiden att de representerade de förtryckta, och de fick konsekvent deras röster. Borgarklassen som stödde Arbetarpartiet protesterade mot Likuds styre, alltmedan den drog fördel av de nyliberala reformer de genomförde. Under de korta perioder då Arbetarpartiet satt vid makten genomförde det nyliberala principer ännu kraftfullare än Likud. Medan Likud åtminstone erbjöd sin bas utbetalningar som delvis kompenserade de privatiseringar som drabbade dem, så krävde den israeliska vänstern att dessa kompensationsmekanismer skulle avskaffas. Det var i denna struktur som Netanyahu klev in i början av 1990-talet, och det var dessa regler som han lärde sig följa på ett perfekt sätt.

Israels inrikes strider ägde inte rum i ett vakuum. Israel utsattes ofta för ett internationellt tryck, och en del av det hade att göra med landets avgörande geopolitiska placering för transporter av olja och gas från Persiska viken till den europeiska energimarknaden. Alltså har Israel alltid spelat en central roll för att säkra regionen, och de belönades generöst av sin amerikanska allierade. I sin tur blev Israel starkt beroende av denna generositet, och som ett resultat av det sårbara för tryck utifrån. USA:s planer för Mellanöstern avgör inte bara den israeliska utrikespolitikens parametrar, utan också dess inrikespolitik. Vid varje steg längs vägen försökte amerikanska tjänstemän dessutom exportera nyliberala regeringsmetoder som först hade uppfunnits i USA.

Den israeliska ockupationen av Västbanken är ett ledmotiv i denna historia, eftersom det finns ett

3 Daniel Gutwein, ”Shifts in Right-Wing Economic Policy: From National Privatization to Oligarchic Privatization, 1977–2003”, *Labour, Society and Law* nr 10 (2004) [översatt från hebreiska].

4 [Världsbanken](#), ”Gini index - OECD members”.

symbiotiskt förhållande mellan nyliberalism och kolonialism. Israels nyliberalism var så hård och brutal eftersom den kunde utnyttja illegalt konfiskerad mark i Västbanken som en social säkerhetsventil. I sin tur formade Israels nyliberalism den israeliska kolonialismen på Västbanken. Konflikter med palestinierna orsakade ofta ekonomiska chocker. De utnyttjades av israeliska nyliberaler, som antog en ”chockdoktrin” för att göra ännu större nedskärningar av budgeten och privatisera allt större delar av ekonomin. Vid sin början verkade bosättningsprojekten vara skilda från Israels (relativt) demokratiska verklighet. De förvaltningsmetoder som upprätthöll ockupationen av Västbanken importerades alltmer av den israeliska nyliberalismen. Denna dynamik har blivit särskilt uttalad sedan Covid-19-pandemin.

Allt detta hjälper till att besvara en av den israeliska politiska historiens centrala gåtor: hur har Netanyahu så framgångsrikt lyckats hänga kvar vid makten i så många år och vinna förtroende från en knapp majoritet israeler? Varför fortsätter en ansenlig del av den israeliska befolkningen att stöda Netanyahu trots att hans politik har misslyckats, speciellt sedan 2022. Nyckeln till denna gåta är Likuds framgångsrika blandning av nyliberal politik och svågerpolitik. Samtidigt som Likud avvecklade välfärdsstaten skapade de sektorer i det israeliska samhället som är beroende av dess styre. Dessa sektorer har tillgång till kompensationsmekanismer som billigt boende på Västbanken och överdådiga barnbidrag. Å andra sidan har vänstern i Israel alltid krävt att denna politik ska upphöra, och har under sina korta perioder vid makten arbetat för detta mål. Följaktligen har den samhällsgruppering som ligger bakom Likuds herravälde inom israelisk politik ingen annanstans att gå. Hemligheten bakom Netanyahus framgång var hans noggranna bearbetning av denna gruppering och hans villighet att gå långt för att bibehålla den.

Från uppror till inflation: Likuds nyliberala revolution 1977-1984

I juli 1977 reste Milton Friedman till Israel. Han var inbjuden av professor Don Patinkin vid Hebreiska universitetet för att bli hedersdoktor och hålla ett seminarium. Regeringen välkomnade Friedman och bad honom att stanna längre så att han kunde delta i några informella överläggningar. Som verkställande finansministern förklarade för den amerikanske ambassadören, valdes Friedman ”för att förse Likuds tanke att liberalisera Israels ekonomi med prestige hos Friedmans namn.” Friedman visste hur man ska arbeta med media, och utnyttjade sitt besök för att ge flera intervjuer med israeliska tidningar. Han drog nytta av sin berömmelse som ledande ekonom för att sälja den nya Likudregeringens ekonomiska program, som innehöll privatiseringar och marknadsliberaliseringar, till den israeliska allmänheten.

Det visade sig, att även om Likudministrar var villiga att träffa Friedman under hans korta besök, så rådgjorde de inte med honom om sina planer, och Friedman hade inget inflytande över de beslut de tog. Friedman förstod mycket väl att den israeliska regeringen inte hade för avsikt att lyssna på hans råd. Ändå ansåg han ”att jag kan vara mest till nytta genom att helt enkelt ge lite respekt och prestige till [den israeliska regeringens] ekonomiska program.” Men bara några år efter sitt ödesmättade besök ansträngde sig Friedman för att ta avstånd från Likuds ekonomiska program. Och det är lätt att förstå varför. Under sitt första år vid makten var dess ekonomiska politik en riktig röra.

Likud tog över en ekonomi i kris. 1973 drabbades Israels ekonomi av dubbla dråpslag. Den led både

av höga kostnader för Yom Kippur-kriget och de åtföljande stigande oljepriserna (under 1974 steg Israels bränslekostnader med 277%). Den årliga inflationen var 36%, Yitzhak Rabins regering (som hade makten mellan 1974 och 1977) svarade med att höja skatterna för att hantera allt större underskott i budgeten och betalningsbalansen. Det israeliska pundet devalverades flera gånger för att minska importen och öka den israeliska exportens konkurrenskraft. Resultatet blev oroande. BNP-tillväxten sjönk från 11,9% 1972 till -0,3% 1976 – dvs. ekonomin krympte. Med ekonomin i sådana svårigheter är det inte att undra på att Labor förlorade kraftigt till Likud vid valet 1977.

Likuds första viktigare ekonomiska beslut var att övergå till åtstramningar. Simha Erlich, den första av fyra finansministrar från Likud under de följande sju åren, tillkännagav i juli 1977 en budgetminskning på 143 miljoner dollar (omkring 1% av BNP), 25% minskning av livsmedels- och bränslesubventionerna, och 2% devalvering av det israeliska pundet. Detta tillkännagivande gjordes strax innan ett möte mellan premiärminister Menachem Begin och president Jimmy Carter. Vid den tiden var Israel starkt beroende av amerikansk ekonomisk hjälp. Amerikanska kapitalöverföringar hjälpte till täcka Israels stora underskott i betalningsbalansen. Närmare bestämt skulle Begin be Carter om enorma 2,3 miljarder dollar i hjälp, en ökning på 30,5% från föregående års yrkande. Inför mötet gav Carter-administrationen signaler till Begins regering om att Israel måste få ordning på ekonomin, annars skulle de stå inför utsikterna att den amerikanska hjälpen skulle minska. Erlichs presskonferens som tillkännagav åtstramningsåtgärder, var ett svar på dessa påtryckningar.

Sedan kom den ekonomiska revolutionen i oktober 1977. Paketet hade planerats i största hemlighet av bara fem ämbetsmän på finansdepartementet och rapporterats till USA:s finansminister Michael Blumenthal bara två dagar i förväg, och den viktigaste post som regeringen diskuterade den 28 oktober var att göra det israeliska pundet fullt konvertibelt för första gången sedan 1939 (under Andra världskriget hade det brittiska mandatet för Palestina antagit valutakontroll). Internationella valutafonden (IMF) var medveten om planen och satte tryck på den israeliska finansdepartementet att anta den. IMF hade inflytande eftersom Israel också var beroende av dess lån. Dessutom anmodades ministrarna att godkänna avskaffandet av olika åtgärder som skyddade den israeliska industrin från importkonkurrens. Premiärminister Begin uppmanade dem att godkänna paketet för att ”öka den ekonomiska friheten”. Efter Begins framträdande svängde regeringen och röstade för planen. Som vanligt hade Milton Friedman inte informerats. Men när han hörde om de åtgärder som Begins regering hade antagit blev han hänförd och sa: ”Detta är en av de största saker som har hänt Israel sedan landet grundades.”⁵

Experimentet med chockterapi slutade med en chock men ingen terapi. Inflationen steg 1979 till 167%. Utlandsskulden rusade i höjden och handelsunderskottet ökade. Regeringen uppnådde inte sina privatiseringsmål. Samma år hade den andra oljeshocken – ett resultat av revolutionen i Iran – dragit igång, och Israel var fortfarande dåligt förberedd för att hantera den. I november 1979 avgick Erlich förödmjukad.⁶ I hans ställe kom Yigal Horowitz, som försökte ta itu med den besvärliga situationen genom att återgå till åtstramningar. Som avgående minister för handel och industri var Horowitz ganska kunnig i ekonomiska frågor. Men han kom från ett litet utbrytarparti som var allierat med Likud och saknade en maktbas. När Horowitz' krav på budgetnedskärningar inte stöddes av regeringen avgick han i januari 1981.

5 Daniel Schiffman, Warren Young och Yaron Zelekha, *The Role of Economic Advisers in Israel's Economic Policy*, Cham, Switzerland: Springer, 2017, s 81–123.

6 Schiffman m fl., *Role of Economic Advisers*.

Horowitz' ersättare blev den sluge Yoram Aridor, en ambitiös apparatman som gjorde karriär i Likud. Hans politik handlade mer om politik än ekonomi. Inför valet 1981 sänkte han kraftigt skatten på elektronik, hushållsapparater och bilar. Berusade av Sonyapparater och billiga Subaru-bilar tackade de israeliska väljarna Likud genom att ge det en knapp seger vid valurnorna. Efter valet ville Aridor återgå till åtstramningar och knyta den israeliska shekeln till dollar. När detaljerna om Aridors plan på dollarisering läcktes till pressen möttes den av allmänt fördömande. Som ett resultat avgick Aridor i oktober 1983. Nästa finansminister, Yigal Cohen-Orgad, ledde en okontrollerad inflation som 1984 nådde 445%. Han hade inte tid att utforma någon genomgripande plan för att ta itu med krisen, eftersom han bara satt på posten i elva månader.

Trots denna stökiga historia hade Begin och hans ministrar flera framgångar som hjälpte till att främja den nyliberala svängen. Deras första mål var att försvaga den organiserade arbetarrörelsen. Det var en väldig utmaning. Histadrut – Israels största arbetarfederation – var en unik organisation. Den upprättades före självständigheten, när Storbritannien styrde över Palestina, och byggdes upp för att fungera som en byråkratisk infrastruktur åt en stat. Den organiserade inte bara arbetare, utan ägde och skötte också samhällsservice som arbetsförmedlingar, vårdcentraler, sjukhus, skolor och pensionsfonder. Efter självständigheten bibehöll den de flesta av dessa funktioner. När Likud kom till makten hade Histadrut 1,5 miljoner anslutna arbetare, eller 80% av arbetsstyrkan. Histadrut var också Israels näst största arbetsgivare. Den ägde flera fabriker och kontrollerade 25% av landets ekonomi. Vidare dominerades Histadruts valda ledning av Labor, som nu var det största oppositionspartiet.

Som om inte det räckte var inte Likud överens avseende de organiserade arbetarnas öde. Likud var en sammanslagning av två partier: Herut ("frihet" på hebreiska) och Liberala partiet. Liberalerna representerade mellanstora och stora företagsägare i den privata sektorn, och som sådant hade det ett stort intresse av att bryta Histadruts makt. Men Herut var ett nationalistiskt parti som alltid hade använt en populistisk retorik och var lyriska över behovet att säkerställa folkets välfärd. Dessutom var Likud starkt representerat i Histadrut, och en del av dess ledare var valda Histadrutfunktionärer. Således slets Likud mellan sina två flyglar – borgarklassen och "vanligt folk".

Icke desto mindre lyckades Yigal Horowitz, som bara satt ett år som finansminister, uppnå ett betydande genombrott. Horowitz var en förmögen affärsman som ägde ett stort privat mejeri. Som sådan konkurrerade han med det mycket större av Histadrut ägda mejeriet, Tnuva. Denna erfarenhet lärde honom hemligheten bakom Histadruts företag. De var stora och mäktiga tack vare att de hade tillgång till billiga lån, som de tog från de av Histadrut ägda pensionsfonderna. I oktober 1980 antog Horowitz lagstiftning som satte stopp för denna praktik. Histadruts företag tvingades vända sig till privata banker och ta lån med höga räntor. Det var början till slutet för arbetarföretagen. Finansministrarna som tjänstgjorde i Likuds regering använde också andra metoder för att försvaga Histadrut. De undvek att rådgöra med dess ledning innan de tog viktiga beslut (en vanlig praktik före 1977), försökte undvika att kompensera arbetare för inflationsorsakad urholkning av lönerna, och uppmuntrade individuella istället för kollektiva anställningsavtal.⁷

7 Shmuel Tzabag, "Co-operation in the shadow of a power struggle: the Likud governments and the Histadrut, 1977–84", *Middle Eastern Studies* 31, nr 4 1995.

Förmåner till lojalisterna: hur Likud fångade sin väljarkår

Samtidigt som Likud avvecklade de generella sociala programmen, så skapade de kompensationsmekanismer som mildrade marknadsreformernas bistra effekter. Men dessa var bara tillgängliga för grupper som var villiga att stöda Likuds nationalistiska och religiösa vision. Ett viktigt exempel var Likuds politik rörande offentliga bostäder. Under Likud sjönk byggandet av offentliga bostäder kraftigt, från 27.730 lägenheter 1975 till 7.320 lägenheter 1983. Men bostadsdepartementet under den tidigare byggnadsarbetaren David Levy riktade in alla sina resurser på att utveckla starkt koncentrerade grupper av bostäder i städer på Västbanken (än idag bor 85% av de israeliska bosättarna på mindre än 6% av Västbankens territorium). Samtliga låg inom en timmes bilfärd eller mindre från Tel Aviv och Jerusalem. Bostadsdepartementet planerade dessa små städer, byggde deras infrastruktur, anlade vägar som förband dem med Israels storstadsregioner, och gav generösa anslag och lån till de som valde att bo där. Medan byggandet minskade och huspriserna steg utanför Västbanken, så utvecklades det subventionerade boendet lavinartat på Västbanken. Framgången för denna politik var fenomenal. 1977 levde omkring 10.000 israeler på Västbanken. 1986 hade det ökat till 50.000. På detta sätt upprättades banden mellan Likud, Västbanken och billigt boende.⁸ Det var en stor bedrift som satte arbetarklassen och den lägre medelklassen på Likuds understödslista och skapade starka motiv för en bred grupp väljare att rösta på partiet.

Samtidigt förvandlade Likuds politik de ultraortodoxa judarna till en annan beroende sektor. Före 1977 var de ultraortodoxa beroende av välfärdsstaten. De kunde köpa billigt boende. Kvinnorna arbetade i det ultraortodoxa utbildningssystemet. Männerna fick sysselsättning genom att tillhandahålla religiösa tjänster som de icke ortodoxa behövde, och arbetade som rabbiner, moheler och övervakare av kashrut.* Likuds politik förändrade allt detta när det offentliga byggandet upphörde. Begin införde åtgärder som omformade det ultraortodoxa samfundet och gjorde det beroende av gåvor. Han avskaffade gränsen för antalet yeshivastudenter[§] som var befriade från militärtjänst. I sin överenskommelse med det parti som representerade de ultraortodoxa förband han sig också att ge ultraortodox militärpersonal ett bidrag, trots att många i samfundet inte tjänstgjorde i armén. Barnbidrag till ultraortodoxa höjdes medan barnbidrag till icke ortodoxa minskades. Som ett resultat av det ökade antalet yeshivastudenter mellan 1977 och 1999 från 8.240 till 31.174, och 2015 nådde siffran 64.605. 1977 hade bara 5% av familjerna i den ultraortodoxa staden Bnei Brak 6 barn eller fler. Ett decennium senare nådde andelen familjer med 6 barn 15%. Under dessa år var trenden inom den allmänna befolkningen den motsatta.⁹

Begins utrikespolitik var en fortsättning av hans inrikespolitik med andra medel. Efter oljeshocken 1973 var Carter-administrationen angelägen om att få till stånd en fredsöverenskommelse som skulle lösa frågan om Suezkanalen – en central transportled för energihandeln mellan Persiska viken och Europa. Kanalen öppnades för internationell sjöfart 1975 tack vare ett av Washington medlat avtal om eldupphör med Israel. Men en ny konfrontation mellan Egypten och Israel skulle

8 Erez Maggor, "State, Market and the Israeli Settlements: the Ministry of Housing and the Shift from Messianic Outposts to Urban Settlements in the Early 1980s", *Israeli Sociology* 16, nr 2 2015 [översatt från hebreiska].

* En **mohel** är en specialist som utför omskärelser och **kashrut** är lagarna för den kost judar får äta – öa.

§ **Yeshiva** är ortodoxa judiska skolor för studier av judendomens heliga skrifter – öa.

9 Daniel Gutwein, "The Ultra-Orthodox and the Political Economy of the Sectors", *Telem* 4 augusti 2021 [översatt från hebreiska].

kunna leda till en stängning av Suezkanalen, och som ett resultat av det ännu en prishöjning på bensin, vilket skulle kunna reta upp amerikanska väljare. Begin svarade på dessa påtryckningar genom att inleda hemliga samtal med Egyptens president Anwar Sadat. Begin var vanligen en ivrig anhängare till "StorIsrael" men var beredd att ge tillbaka hela Sinaihalvön på villkor att Sadat skulle överge sitt krav på en palestinsk stat på Västbanken och Gazaremsan. Således gjorde Begin betydande territoriella eftergifter för att skydda det strategiskt angelägna territoriet Västbanken. Fredsöverenskommelsen 1979 mellan Israel och Egypten utformades därefter.

När Ronald Reagan gjorde entré i Vita huset i januari 1981 kunde Begin dra en lättnadens suck. Den äldre presidenten hade pålitligt Israelvänliga uppfattningar och såg den judiska staten som en central allierad i den internationella kampen mot "ondskans imperium". Efter återvalet 1981 blev Begin modigare och antog en tuffare linje i sin utrikespolitik. Palestinska befrielseorganisationen (PLO) fanns i hans sikte. PLO hade militära styrkor i Libanon och kunde således göra motstånd mot Israels bosättningskampanj på Västbanken genom att skjuta Katjusja-raketer på bosättningar i Galiléen. I juni 1982 inledde Israel Operation fred för Galiléen. Operationen varade flera månader och ledde till stor förödelse för den libanesiska civilbefolkningen, och lyckades driva ut PLO från Libanon. För Begin var det avgörande att krossa PLO för att fortsätta den bosättningskampanj på Västbanken som hans regering påbörjat. Landsförvisningen av PLO till Tunis, långt borta från konfliktzonerna i Gaza och Västbanken, hindrade den från att inleda någon väpnad kamp mot utvidgningen av de israeliska bosättningarna.

Enhet och stabilitet: Labor och Likud sluter en uppgörelse, 1984-1991

Efter att ha kastat ut PLO från Libanon planerade Israel att upprätta en vänligt inställd regering och dra sig tillbaka. Men saker och ting gick inte som planerat. Istället fastnade Israels försvarsstyrkor (IDF) i ett trask av lågintensiv krigföring. De höga kostnaderna för att finansiera kriget förvärrade Israels ekonomiska kris. Begin blev alltmer missmodig och avgick i oktober 1983. En tillfällig regering lyckades överleva ytterligare några månader. Slutligen utlystes val, som ägde rum på sommaren 1984.

Valet resulterade i ett hängtt parlament.* Den lösning som Shimon Peres, som ledde Labor, och Likuds ledare Yitzhak Shamir hittade var att bilda en stor koalition – kallad "enhetsregeringen" – där båda partierna deltog. Den hade en överväldigande majoritet i parlamentet. Och det var ännu en milstolpe på Israels väg till nyliberalism. Det israeliska Labors historiska insats var att skapa välfärdsstaten och dess institutioner. När Labor nu återkom till makten för första gången sedan 1977 kunde de ha arbetat för att återuppliva välfärdsstaten efter att Likud hade försökt krossa den. Istället gjorde Labor raka motsatsen. De antog nyliberalismen och drev den ännu längre.

Shimon Peres var premiärminister mellan 1984 och 1986, och inledde sin ämbetsstid med att vädja till USA:s utrikesminister George Shultz. Peres bad om ett brådskande hjälppaket på totalt 4 miljarder dollar för att hjälpa Israel att ta itu med sin ekonomiska kris. Shultz, berömd ekonom och tidigare finansminister, svarade att USA kunde besvara denna begäran först efter att Israel hade antagit nödvändiga ekonomiska reformer. Resultatet blev att Shultz och Peres enades om att bilda en grupp

* Med "hängtt parlament" menas ett parlament där inget av de två stora partierna fått egen majoritet – öa.

med amerikansk-israeliska ekonomer som skulle utarbeta en plan för att stabilisera Israels plågade ekonomi.

Till sina representanter i den gemensamma gruppen utsåg Shultz två starka anhängare till Milton Friedmans ekonomiska teorier: Herbert Stein och Stanley Fischer. Shultz gav Fischer och Stein i uppgift att klargöra för israelerna att ett nytt hjälppaket var beroende av att de accepterade deras rekommendationer. Närhelst det blev problem under förhandlingarna, erinrade sig Fischer, skulle han helt enkelt säga till sin israeliska samtalspart: "Ministern anser att ...". Det fungerade mycket bättre, funderade Fischer, än förklaringar av ekonomiska modeller.¹⁰

För sin del utsåg Peres israeliska ekonomiprofessorer, som Michael Bruno, som tidigare hade varit keynesianer men i slutet på 1970-talet och början av 1980-talet hade blivit entusiastiska monetarister. De blev alltmer övertygade om att Israels ekonomiska kris berodde på en alltför generös välfärdsstat och alltför mäktiga fackföreningar. Det var en lyx, skrev de, som Israel inte längre hade råd med.¹¹

Den ekonomiska plan som den gemensamma gruppen av israeliska och amerikanska ekonomer hjälpte till att skapa diskuterades av enhetsregeringen den 30 juni 1985. Detta möte var ett av de mest dramatiska mötena i Israels historia. Det fortsatte in på natten och slutade först på morgonen påföljande dag. Peres ledde mötet som premiärminister och presenterade planen som en besk medicin som Israel måste ta för att bota sin ekonomiska sjukdom. En högljudd minoritet var mot honom, men Peres tröttade till slut ut dem. Regeringens resolution om att anta planen den 1 juli orsakade rubriker i den israeliska pressen. Till en början förvånades alla av hur bistra åtgärder enhetsregeringen godkände.

Resolutionen innehöll en devalvering av shekeln på 19%, budgetnedskärningar på 1½ miljard dollar, uppsägningar av 3% av de regeringsanställda (omkring 10.000) och pris- och lönestopp under 3 månader. Trots att dessa åtgärder var hårda så var de inte de viktigaste delarna av planen. I själva verket var uppsägningarna och budgetnedskärningarna helt möjliga att ändra. Det som omvandlade 1985 års stabiliseringsplan, som den kom att kallas, till en milstolpe var de åtföljande lagarna. Dessa flyttade beslutsfattandet av ekonomiska frågor från politiker till teknokrater, som till största delen var ekonomer. Man bör tillägga att det var en global trend. Det är svårt att tro idag, men fram till slutet av 1970-talet var ekonomernas inflytande över regeringens politik ganska begränsat. De kunde ge råd men besluten tog politiker. Det skulle komma att förändras radikalt. De israeliska och amerikanska ekonomer som var en del av Shultz-Peres' grupp gjorde gemensam sak för att framställa de nya lagarna som absolut nödvändiga, även om de många år senare skulle medge att de hycklade.

Efter påtryckningar från Stein och Fischer, som likt Milton Friedman ansåg att penningmängden var det enda som spelade roll, tog man med en lag som skyddade Bank of Israels oberoende i planen. Fram tills dess hade bankens chef varit helt underkastad politikernas infall. Bankerna kunde låna regeringen så mycket som 3% av BNP, en procedur som i israeliskt språkbruk kallades att "trycka pengar". Följaktligen fick Bank of Israel-lagen smeknamnet "lagen att inte trycka". Hädanefter

10 Daniel Maman och Zeev Rosenhek, "The Politics of Institutional Reform: The 'Declaration of Independence' of the Israeli Central Bank", *Review of International Political Economy* 14, nr 2, 2007.

11 Ricki Shiv, "The 1985 stabilization plan — 'correct economics' or ideology", *Iyunim* 23, 2013 [översatt från hebreiska].

skulle chefen ensam ta de yttersta politiska besluten om räntorna. Den sittande regeringen kunde fråga men inte ge order. Således satte lagen en strikt gräns för regeringens förmåga att öka sin skuld och spendera pengar.

Två andra lagar antogs som nödlagar men fick under de följande åren permanent status. Precis som Bank of Israel-lagen befäste lagen om "Budgetens grundval" och Avtalslagen teknokraternas makt. Dessa lagar har förvandlat finansdepartementets ekonomer till ekonomiska diktatorer. Lagen om Budgetens grundval lät dem kontrollera både departementens budgetar och alla budgeterade myndigheter, såsom kommuner. Inte ett öre kunde användas utan godkännande från finansdepartementets grabbar. Dessutom gjorde Avtalslagen det möjligt för finansdepartementets ekonomer att låta alla budgetar åtföljas av en lång programlista med ekonomiska reformer som de ansåg vara nödvändiga. Vanligtvis skrev de den på ett så svårbegripligt fikonspråk att varken ministrar eller parlamentsmedlemmar kunde förstå den. Och ofta lämnades den in i sista minuten, vilket gav politikerna mycket lite tid att läsa eller ta till sig vad de skulle rösta på.¹² En journalist kallade lagen "anti-demokratisk".

Dessa lagar förklarar det israeliska nyliberala projektets stabilitet. Efter 1985 kom och gick regeringar förvånande snabbt, men teknokraterna tjänstgjorde längre än ministrarna och åtnjöt en enorm makt och kunde oavsett detta främja sin ekonomiska agenda. 1985 var de offentliga utgifterna i Israel 65% av BNP. Tre decennier senare var de offentliga utgifterna en av de lägsta i OECD, mindre än 40%. Det var ett bevis på de ekonomiska teknokraternas förmåga att göra en rad stegvisa budget- och lagförändringar som var svårbegripliga för den breda allmänheten men fick konsekvenser i den verkliga världen.¹³

Ett annat möjligt hinder för stabiliseringsplanen var den organiserade arbetarrörelsen. Regeringens ensidiga beslut om uppsägningar och lönestopp borde ha retat upp Histadrut. Men i detta skede var de bundna av den höga skuldsättningen på sin ekonomiska verksamhet, speciellt arbetarföretagen och sjukförsäkrarna, och de höga räntor de måste betala. Histadrut var beredda att spela med i stabiliseringsplanen i utbyte mot ett löfte att Laborministrarna skulle ordna räddningsaktioner för deras krisdrabbade företag.¹⁴

Varför det israeliska Laborpartiet anslöt sig till nyliberalismen

Stabiliseringsplanen betecknar det ögonblick då den nyliberala ideologin blev dominerande. Det var inte längre ett högerprojekt. Med entusiastiskt deltagande från Labor blev nyliberalismen båda partiernas politik. Frågan är varför. Vad hade Labor för intresse av att befrämja detta system? Påtryckningar från USA spelade säkert en roll, men det som sticker ut är hur lite motstånd Peres gjorde mot USA:s krav – med stöd från motståndet i sin egen regering kunde han förvisso ha slagit tillbaka. Peres kanske förstod att det helt enkelt inte fanns något annat sätt att ta itu med inflationen. Ändå ansåg den keynesianske och industrivänlige ekonomen Esther Alexander, som var rådgivare

12 Ronen Mandelkern, "What made economists so politically influential? Governance-related Ideas and institutional entrepreneurship in the economic liberalization of Israel and beyond", *New Political Economy* 20, nr 6, 2015.

13 Shaul Amsterdamski, "The 24 hours that changed our lives", *Calcalist*, 30 juni 2015 översatt från hebreiska].

14 Lev Grinberg, "Paving the Way to Neoliberalism: The Self-Destruction of the Zionist Labor Movement", i *Neoliberalism as a State Project: Changing the Political Economy of Israel*, red Asa Maron och Michael Shalev, Oxford: Oxford University Press, 2017.

till både energi- och finansdepartementen, att detta påstående var falskt. Enligt hennes tolkning minskades inflationen betydligt tack vare två avtal om företagspaket mellan finansdepartementet, Histadrut och den privata sektorn i november 1984 och januari 1985. Inflationen återkom på ett hejdumrande sätt först i februari, när tjänstemän på finansdepartementet bröt sina löften genom att ensidigt minska livsmedelssubventionerna och avsluta priskontrollerna.¹⁵

Den mest troliga förklaringen är att Labors ivriga antagande av programmet var ett svar på dess institutionella sidor. 1985 insåg den utbildade medelklassen att upproret 1977 inte var en avvikelse utan istället ett tecken på demografiska och sociologiska förändringar i det israeliska samhället. Det ökande antalet bosättare och ultraortodoxa, liksom arbetarklassens allians med Likud gav Likudpartiet en permanent majoritet. Valet 1984 sågs som ett pålitligt bevis på detta. Likud gick in i valet under sämsta möjliga omständigheter. Den hetsige talaren Begin var borta. Partiet leddes av den tråkige Yitzhak Shamir. Ekonomin befann sig i stiltje. Kriget i Libanon drog ut på tiden. Peres, som hade förlorat till Likud vid de två senaste valen, var säker på att han skulle segra denna gång. Men överraskande nog klarade de sociala allianser som Begin hade smitt under de tidigare åren valets prövningar. Likud förlorade 7 platser i parlamentet men besegrades inte. Peres förstod att Labor, och de partier som var beredda att sitta med i en koalition under dess ledning, inte kunde erövra en majoritet i parlamentet.

Istället för att förändra sitt partis plattform på ett sätt som kunde hjälpa Labor vinna nya väljare, föredrog Peres att ge makt till icke valda byråkrater som kom från den bildade borgarklassens led. Peres kände en naturlig samhörighet med denna tanke, eftersom han själv kom till toppen som teknokrat som mellan 1953 och 1965 tjänstgjorde i olika roller på försvarsdepartementet. Enligt dåtida opinionsundersökningar stödde detta skikt dessutom Laborpartiet. Med en forskares ord under denna period var ”kunskapseliten” Peres’ ”enda allierade vid den tiden”. Och Peres bad i själva verket ofta experter, vetenskapsmän, och analytiker från regeringskontoren och den akademiska världen om råd, att granska politik och skriva PM. Det innebar att Peres fjärmade sig så mycket från partiapparaten att en partiaktivist klagade på att gruppen runt honom var ”för professionell” och att premiärministern alltför ofta lyssnade på ”vad professorerna säger”. Således bildade Peres en ”allians mellan kunskap och makt”.¹⁶

Peres och Labors ledning verkar ha insett att det nyliberala projektet var till fördel för de klasser som stödde partiet. Som ett resultat av de reformer som Peres stödde förändrades makten att ta politiska beslut. Det överlämnades nu till opersonliga marknadskrafter och byråkrater utan ansikte. Likud kunde fortsätta att vinna vid valurnorna, men det verkliga beslutsfattandet skulle nu ligga i händerna på teknokrater i Bank of Israel, finansdepartementet och på privata företag.¹⁷

Samtidigt hittade bosättningskampanjen på Västbanken en ny arbetskraftsreserv. I slutet av 1980-talet drabbades de ultraortodoxa av en svår bostadskris. Privatiseringen av bostäder innebar att priset för bostäder steg, långt utöver de ultraortodoxas tillgångar. Många av männen arbetade inte och var beroende av de bidrag som den första Likudregeringen skapade. Det de framförallt ville var att bo nära Jerusalem och dess heliga platser. David Levy, som fortfarande tjänstgjorde som

15 Esther Alexander, *The Power of Equality in the Economy: The Israeli Economy in the 1980s, the Real Picture*, Tel Aviv: Am Oved, 1990 [översatt från hebreiska].

16 Michael Keren, *Professionals Against Populism: The Peres Government and Democracy*, Albany, NY: SUNY Press, 1995.

17 Gutwein, ”Shifts in Right-Wing Economic Policy”.

bostadsminister, ville utvidga sitt projekt till att bygga bosättningar som i själva verket var förstäder. Det var så de ultraortodoxa bosättningarna Beitar Illit (upprättad 1988) och Modin Illit (1991) kom till. Bostadsdepartementet var också noga med att bygga stora vägar som gick runt de palestinska städerna och tillförsäkrade invånarna i ultraortodoxa bosättningar enkel åtkomst till Jerusalem.

Dittills hade ultraortodoxa stött Likud av rent ekonomisk nödvändighet, inte av kärlek till Storisrael. De nya bosättningarna förändrade allt detta. Bosättarnas och de ultraortodoxas intressen började sammanfalla när de nya bosättningarna löste de sistnämndas bostadskris. De ultraortodoxas ledning antog alltmer Likuds territoriella ambitioner, när en allt större del av deras väljare byggde sina hem på Västbanken. 2013 bodde 13% av de ultraortodoxa där. Det faktum att de ultraortodoxa anslöt sig till Likuds led var också viktigt för bosättarna. När de första ultraortodoxa bosättningarna bildades hade bosättningskampanjen på Västbanken tappat demografisk fart. De ultraortodoxa bosättningarna vände på detta. En genomsnittlig ultraortodox familj har sju barn eller fler, och som ett resultat av det växte befolkningen i de bosättningar som upprättades i slutet av 1980-talet med 10-12% per år. 2022 bodde 146.000 personer i de tre största ultraortodoxa bosättningarna, vilket utgjorde en tredjedel av bosättarbefolkningen på Västbanken.¹⁸

Nyliberal fred: Rabin och det stormiga 90-talet

I slutet av 1980-talet hade Israel gjort de förändringar av ekonomin som skulle låta landet bli en del av det USA-ledda globaliseringsprojektet efter kalla kriget. Israel balanserade sin budget och stabiliserade sin valuta. Privatisering av Histadruts industrier och några företag i offentliga sektorn skapade lönsamma möjligheter för privata investerare. Men inledningen av den första vågen av palestinska uppror, intifadan som startade 1987, visade sig bli en broms på ekonomin och ett hinder för utländska direktinvesteringar. En av de viktigaste fördelar som ockupationen gav den israeliska ekonomin – tillgången på billig palestinsk arbetskraft – försvann eftersom palestinska arbetare inte tilläts komma in i Israel under intifada-åren.

Den israeliska borgarklassen insåg att det var dags att agera och skockades för att stöda Yitzhak Rabin, som nu ledde Laborpartiet. Valet 1992, då Laborpartiet vann, var det första på många år där de ockuperade områdenas framtid diskuterades öppet. Dov Lautman, textilmagnat och tidigare ledare för Arbetsgivarföreningen, förkunnade en vecka före valet att det enda som kunde göra Israel lockande för utländska investerare var fredssamtal med palestinierna. Och det stämde. Fredsprocessen i Oslo som Laborregeringen lanserade, fungerade som Israels Nordamerikanska frihandelsavtal (NAFTA). 1993 hjälpte fredsprocessen till att få slut på intifadan och gjorde det möjligt att inlemma Israel i världsekonomin. Osloavtalen förbättrade Israels relationer till Jordanien och Egypten, och gjorde, på samma sätt som NAFTA gjorde för amerikanska företag, det möjligt för israeliska affärsmän att dra fördel av den billiga arbetskraften i grannländerna genom att flytta arbetsintensiva produktionslinjer dit. Dessutom nådde utländska direktinvesteringar i den israeliska ekonomin, som fram till 1993 var praktiskt taget försumbara, i mitten av decenniet 1,3-2 miljarder dollar per år. McDonalds öppnade sin första verksamhet i Israel samma år som Osloprocessen började. Laborregeringen liberaliserade också finansiella in- och utflöden 1992 respektive 1996.

Osloperioden var en enorm fördel för den israeliska borgarklassen och privatkapitalet. Privatise-

¹⁸ Lee Cahaner och Yossef Shilhav, "Ultra-Orthodox Settlements in Judea and Samaria". *Social Issues in Israel* 16, 2013 [översatt från hebreiska].

ringarna fortsatte raskt i så varierande sektorer som bostäder, transporter, naturresurser, telekommunikationer, utbildning och skeppsbyggeri. Tullar avskaffades och Israels exponering för den globala marknaden ökade. Rabins regering siktade in sig på att utveckla Israels högteknologiska industrier. Budgeten för Forskningsenheten, som investerade i icke militär forskning och utveckling, fördubblades. Regeringen bildade också en statligt ägd riskkapitalfond vid namn Yozma (som betyder ”initiativ”) som investerade i nystartade teknikföretag. Resultatet var imponerande: medan högteknologiska produkter på 1970-talet bara utgjorde 14% av Israels varuexport och 28% i slutet av 1980-talet, så ökade deras andel under 1990-talet till 54%.

Rabins regering antog fler lagar som ökade finansdepartementets och Bank of Israels institutionella oberoende – såsom Underskottslagen som ytterligare begränsade regeringens förmåga att göra av med pengar – som allihopa minskade parlamentets och regeringens möjlighet att övervaka teknokraternas beslut. Regeringen var inte nöjd med att bara ge ekonomerna befogenheter, utan stärkte även de juridiska teknokraternas makt. Således genomfördes 1992 den ”konstitutionella revolutionen”, som för första gången gav Högsta domstolen makt att underkänna lagar som den ansåg vara icke konstitutionella.

Men för det israeliska arbetarklassen var Osloåren kärva. Likuds väljare var skeptiska till den utlovade ”fredsutdelningen”. Vad dem beträffade, hindrade Rabinregeringens beslut att stoppa byggen på Västbanken deras tillgång till billigt boende. Fredsprocessen hotade också deras levebröd på andra sätt. Den tillät Israel att stärka sina relationer till arabiska grannländer. Israeliska företag tog genast chansen att stänga arbetsintensiva fabriker, som ofta låg i landets utkanter där Likuds väljare bodde, och öppna dem på nytt i Egypten eller Jordanien, där arbetskraften var billigare. Samma Dov Lautman som stödde Rabin 1992 hade 1998 flyttat hälften av sin textilproduktion utomlands. Rabins regering förändrade också hur den fördelade exportsubventioner. De hade tidigare givits till fabriker i landets periferi, men tilldelades nu högteknologiska företag i storstadsområden som var mer lönsamma.

Det var inte allt. Rabinregeringen arbetade lika ihärdigt som Likudregeringarna för att försvaga Histadrut. Orsaken var att Histadrut sedan början av 1990-talet sågs som en belastning snarare än en tillgång. Både 1986 och 1988 hade dess företags bedrövlige tillstånd tvingat Labor att stanna kvar i enhetsregeringen för att ordna lån och räddningsaktioner för arbetarföretagen och sjukvårdarna. Således hindrade Histadruts behov Labor från att avskilja sig från Likud. Dessutom kom en ny generation unga ledare från studentföreningar, som försökte krossa Histadruts makt i de interna partiorgan som utsåg kandidater på lokal och nationell nivå. Med partiledningens välsignelse lyckades dessa unga politiker reformera den interna urvalsprocessen genom att ersätta kommittéer med primärval.

Dessa förändringar gav Rabins regering ett politiskt utrymme att frikoppa medlemskap i Histadrut från tillgången till sjukvård. Det var ett hårt slag mot den organiserade arbetarrörelsen. Det som gjorde Histadrut till landets största fackförening var dess sjukvård, som försäkrade en majoritet av arbetarna. Efter hårda interna strider i partiet antog Laborregeringen 1994 den Nationella sjukvårdslagen, som i allt väsentligt nationaliserade Histadruts sjukvård. Som ett resultat halverades antalet medlemmar i Histadrut mellan 1992 och 1996.¹⁹

19 Benny Nurieli, ”Yitzhak Rabin: The captain of neoliberalism in Israel”, *Zman Yisrael*, 13 november 2020 [översatt från hebreiska].

Samtidigt som Laborregeringen undergrävde den organiserade arbetarrörelsen, så befrämjade den osäkra anställningsformer genom att 1996 anta lagstiftning som reglerade anställning av arbetare via ”bemanningsföretag”. Arbetare som anställdes via dem hade lägst löner och kunde avskedas godtyckligt. Trots att domstolarna hade bemyndigats vid den så kallade konstitutionella revolutionen, vägrade de ofta att skydda sårbara arbetare och gav rätten till privat egendom högst status. Allt detta visar de ojämlika effekterna av Rabinregeringens ekonomiska politik. Införlivandet av Israel i den globala ekonomin gav fredsutdelning till den utbildade medelklassen medan den övergav arbetarklassen. Mellan 1990 och 2002 steg de högsta 10% av löntagarnas andel av inkomsterna från 25 till 30%, medan den stagnerade eller sjönk för alla andra löntagargrupper. Gini-koefficienten för ojämlikhet steg från 0,498 1993 till 0,528 2002.²⁰ Det var dessa erfarenheter som formade arbetarklassens syn på fredsprocessen i Oslo, och när den fick chansen röstade den bort Laborregeringen från makten.

Otur första gången: den politiska ekonomin när Bibi misslyckades, 1996-1999.

Den israeliska scenen var nu iordningställd för en ny sorts politiker – en person med anspråk på premiärministerposten som varken var en tidigare organisatör inom arbetarrörelsen eller en f.d. general, som många av Israels ledare hade varit. Istället skulle varje framtida kandidats främsta talang vara förmågan att locka till sig bidragsgivare med djupa fickor. Kort sagt var det dags för Benjamin Netanyahu att skina. En av hans största tillgångar var hans starka band till rika judiska konservativa donatorer och en långvarig bekantskap med det republikanska partiet [i USA].

Netanyahu kände Richard Perle personligen, och kom till makten genomsyrad av de nykonservativa idéer som George W Bush senare skulle förespråka. Men det var inte rätt tid att genomföra en sådan politik. Hans två koalitionspartners var sektoriella partier. Ett av dem, Shas, representerade den religiösa arbetarklassen. Det andra, Yisrael Beiteinu, representerade rysktalande invandrare från det forna Sovjetunionen. Båda ville öka budgetanslagen till sina områden. Inget av dem stödde skattesänkningar för de rika. Inte heller fanns det särskilt stort utrymme för en aggressiv utrikespolitik. Under påtryckningar från Bill Clintons administration fortsatte Netanyahu Osloprocessen och undertecknade till och med Hebronavtalet 1997, som gav Palestinska myndigheten (PA) kontroll över fler områden på Västbanken. De extrema högerpartierna besvarade Netanyahus eftergifter med missnöje och drog tillbaka sitt stöd till hans koalition. Det var bakgrunden till valet 1999 som Netanyahu förlorade. Hade dessa tre år som premiärminister blivit hans enda bidrag till den israeliska politiken, så skulle han ha blivit ihågkommen som en historisk fotnot. 1990-talet var inte någon gynnsam tidpunkt för honom att göra något avtryck.²¹

20 Peled, ”Profits or Glory?”; Grinberg, ”Paving the Way to Neoliberalism”; Ran Hirschl, ”Israel’s ‘Constitutional Revolution’: The Legal Interpretation of Entrenched Civil Liberties in an Emerging Neo-Liberal Economic Order”, *American Journal of Comparative Law* 46, nr 3 1998; Arie Krampf, Uri Ansenberg och Barak Zur, ”Bringing Politics Back In: Embedded Neoliberalism in Israel during Rabin’s Second Government”, *Israel Studies Review* 37, nr 2 2022.

21 Guy Ben-Porat, ”Netanyahu’s Second Coming: A Neoconservative Policy Paradigm?”, *Israel Studies* 10, nr 3 2005.

Det nykonservativa experimentet: Sharon, Netanyahu och reformerna 2003

Efter att ha tillbringat tre år i den politiska vildmarken iscensatte Netanyahu en comeback. 2002 utsågs han till utrikesminister i premiärminister Ariel Sharons regering. Ett år senare, 2003, utsågs han till finansminister i samband med en regeringsombildning. På så sätt började ett av de mest betydelsefulla och minst förstådda kapitlen i hans karriär. Både Sharon och Netanyahu försökte frigöra sig från den sektoriella koalition av bosättare, arbetarklass och ultraortodoxa som Begin byggde. Istället ville de få till stånd en allians med borgarklassen och medelklassen.

Netanyahus tänkande verkade acceptera den nya verkligheten. Efter två decennier av nyliberala reformer blev den privata sektorn allt starkare och viktigare. Att alliera sig med privatkapitalet kunde vara det bästa sättet att upprätta en hegemoni. Det utrikespolitiska uttrycket för denna agenda var Sharons avvecklingsplan som ledde till ett israeliskt tillbakadragande från Gazaremsan och delar av Västbanken. Planens ekonomiska sida överlämnades till Silvan Shalom, Netanyahus föregångare på finansdepartementet, och Netanyahu själv. Både Shalom och Netanyahu gjorde brutala nedskärningar av socialbidragen samtidigt som de väldigt rikas skatter sänktes. Kort sagt var det en spegelbild av president Bushs ekonomiska politik. Enligt en beräkning förlorade statskassan 23 miljarder shekel i intäkter på Netanyahus skattesänkningar för de rika. Argumentet var att man måste se till att talangfulla arbetare inom högteknologi inte skulle flytta utomlands. Men Shalom och Netanyahu hittade ett sätt att kompensera de förlorade intäkterna. Mellan 2001 och 2003 skars statsbudgeten ner med 20%. Under samma år minskades ålderdomsförmåner med 10%, garanterad inkomst med 20%, förmåner till ensamstående med familj med 28% och arbetslöshetsersättning med 22%.

Stjärnorna la sig i linje och gjorde Sharons koalition mottaglig för en sådan politik. Shinui, ett borgerligt parti, var en del av koalitionen och stödde entusiastiskt Netanyahus ekonomiska politik. De ultraortodoxa partierna stod mellan 2003 och 2006 utanför Sharons koalition, och Netanyahu utnyttjade denna möjlighet till att minska barnbidragen som denna väljargrupp var så beroende av. Det var en dramatisk förändring. Innan Netanyahu trädde in på finansdepartementet hade Israel en av de mest generösa barnbidragen i OECD. Efter nedskärningarna var de bland de lägsta. En del ultraortodoxa familjer – de med 6 barn eller fler – förlorade så mycket som två tredjedelar av sina barnbidrag.²²

Netanyahu utnyttjade också möjligheten för att rikta ett slutgiltigt slag mot Histadruts makt. Han och teknokraterna på finansdepartementet inledde en kampanj för att skrämja allmänheten om de Histadrutägda pensionsfondernas betalningsförmåga. Netanyahu målade upp en bild enligt vilken dessa fonder var missköttade och hade dragit på sig stora skulder. På grundval av dessa påståenden nationaliserade finansdepartementet fonderna, och bröt på så sätt bandet mellan medlemskap i Histadrut och pensionsförmåner. Denna reform fullbordade nationaliseringen av sjukkassan och var ännu ett slag mot Histadruts förmåga att organisera arbetare. Efter att ha tagit kontrollen över pensionsfonderna utsåg finansdepartementet förvaltare, som investerade större delen av dem på aktiemarknaden, och gjorde dem på så sätt mycket lika de amerikanska 401(k)-planerna.*

²² Shachar Ilan, "Lieberman's cut? The allowances blow that Netanyahu inflicted hurt the ultra-Orthodox more", *Calcalist*, 17 juli 2021 [översatt från hebreiska].

* En 401(k)-plan är ett företagssponsrat, avgiftsbestämt personligt pensionskonto (sparkonto) – öa.

Tjänstemän på finansdepartementet var helt öppna med att de vidtog denna åtgärd för att krossa den organiserade arbetarrörelsens makt.²³

Reformerna ökade låglöneanställdas otrygghet och stärkte arbetsgivarna, som nu var i besittning av en fogligare arbetsstyrka. Det kan verka förvånande att en sådan politik fick godkännande från allmänheten, men trots några få högljudda protester föreföll israelerna till stor del likgiltiga. Orsaken var att man precis som i USA under Bush använde chocken av ett krig som förevändning för att genomföra smärtsamma ekonomiska reformer. I USA var det Irakkriget och i Israel var det den andra intifadan. Vid den tidpunkten hade IDF inlett Operation försvarssköld mot de palestinska väpnade grupperna på Västbanken. Reformerna som Shalom och Netanyahu genomförde beskrevs i media som ”en ekonomisk Operation försvarssköld”. Att foga sig efter dessa reformer var alltså liktydigt med en patriotisk plikt.²⁴

Till skillnad från sin tid som premiärminister fick Netanyahu som finansminister stöd från den borgerliga tidningen *Haaretz*, ett pålitligt språkrör för medelklassen och företagavärlden, som applåderade Netanyahus politik. Arbetsgivarföreningen, som på 1990-talet stödde Labor, beskrev Netanyahus ekonomiska program som ”modigt och i rätt riktning”.²⁵

Som alltid var amerikanerna en del av historien.²⁶ 2002 vädjade Sharons regering till USA om ett hjälppaket. Under de föregående tre åren hade Israels ekonomi lidit av negativ BNP-tillväxt på grund av att it-bubblan hade spruckit och den andra intifadan inletts. Den drabbades också av recessionen som orsakades av 11 september. I april 2003 röstade kongressen för 9 miljarder i lånegarantier till Israel, som skulle levereras i tre delbelopp under tre år. Två månader senare talade John Taylor, USA:s biträdande finansminister för internationella frågor, vid en offentlig tilldragelse i Jerusalem, och klargjorde att Israel skulle få tillgång delbeloppen på villkor att regeringen gick med på att genomföra en ekonomisk plan som skulle skära ner budgeten och begränsa de sociala transfereringarna. Kort sagt stödde Bush-administrationen Netanyahus ekonomiska agenda.

Resultatet av Netanyahus politik var tydligt. Civila utgifter som andel av BNP i Israel låg fram till Netanyahus reformer 2003 stadigt på 35%. Då började de civila utgifterna skäras ner drastiskt tills de 2007 nådde 30%. När denna politik genomfördes, betraktades den som en succé. När Netanyahu avgick 2005 hade Israel den lägsta inflationstakten i OECD och den högsta tillväxttakten. Kreditvärderingsinstitutet höjde Israels nationella kreditvärdering från A- till A+. Men fattigdomen ökade med 10%. Men det betraktade experterna i privatägda media som småpotatis.²⁷

På pappret var det nykonservativa experimentet en ekonomisk succé. Men som politiskt projekt var det ett misslyckande. När Netanyahu ledde Likud vid valet 2006 förlorade partiet så mycket som 15 platser i parlamentet. I sitt förlorartal medgav han att det var hans ekonomiska politik som hade skadat Likud politiskt. Netanyahu kom att tillbringa de följande 3 åren på oppositionens bänk. Han hade lärt sig läxan. Han skulle aldrig göra sig av med den sektoriella alliansen med bosättarna och

23 Michal Ratson, ”Policy Entrepreneurs, Political Constructions, and Windows of Opportunity: The Politics of the Second Pension Reform in Israel,” *Israeli Sociology* 11 2010 [översatt från hebreiska].

24 Gutwein, ”Shifts in Right-Wing Economic Policy”; Shlomo Svirski, ”The Israeli Shock Doctrine”, *Telem*, 15 mars 2021 [översatt från hebreiska].

25 Ben-Porat, ”Netanyahu’s Second Coming”.

26 För en bredare bakgrund till relationerna mellan USA och Israel vid den tiden, se Jason Brownlee, *Democracy Prevention: The Politics of the U.S.-Egyptian Alliance*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s 84–85.

27 Schiffman m fl, *Economic Advisers in Israel’s Economic Policy*, s 145–61.

de ultraortodoxa igen.

Från teknokratisk nyliberalism till högerpopulism: Netanyahu och den sektoriella koalitionen 2009-2024

På samma sätt som Israel under Begin skrev de första kapitlen i en historia om ett nytt regerings-system vid namn nyliberalism, så skrev Israel under Netanyahu de första kapitlen i en ny sorts politik som skulle komma att definiera det 21:a seklets populism. Dessutom uppstod hans sorts populism i Israel mycket tidigare än Brexit eller Donald Trumps uppkomst. I Israel började den som ett svar på urholkningen av den kompensationsmekanism som Likud hade utvecklat. Exempelvis närmade sig bostadspriserna på Västbanken priserna på den israeliska fastighetsmarknaden. Det blev alltmer sällsynt med billiga bostäder på Västbanken.

Netanyahus svar blev att skapa en ny regim som samhällshistorikern Daniel Gutwein kallar ”lojalitetsstyre”.²⁸ Logiken i detta begrepp importerades från Västbanken, där olika grupper som bor på samma geografiska område har olika medborgerliga rättigheter. På samma sätt försökte Netanyahus Likud villkora medborgerliga rättigheter med lojalitet till partiet. Likaså försökte det fördela budgeten i enlighet med hur lojalt det bedömde att olika sektorer var. Exempelvis försökte Likud-ministrar konsekvent öka budgeten till städer där andelen röster som gick till Likud var särskilt hög. 2018 års grundlag (”Israel som det judiska folkets nationalstat”) var ett försök att skapa en juridisk infrastruktur för att skilja mellan araber, som genomgående röstar på vänsterpartier, och judar.

Ett annat exempel visade sig under Covid19-pandemin 2020. Netanyahu krävde envist införande av nationella istället för regionala nedstängningar. Men de nationella nedstängningarna upprätthölls ojämnt. I ultraortodoxa städer, där rabbiner krävde att böner och gemensamma religiösa tilldragelser skulle få fortsätta som vanligt, genomdrevs inte utgångsförbud. När Netanyahu utformade hjälpprogrammen som skulle hjälpa de som skadades ekonomiskt av pandemin, valde han likaså ett alternativ som var avsevärt mindre generöst än liknande program i andra OECD-länder. Men han säkerställde att de av hans anhängare som kom från tiondelen med de lägsta inkomsterna skulle skadas mindre av den politiken. På så sätt belönade Netanyahu dem för deras lojalitet. Till skillnad från OECD-länderna reglerades dessutom inte pandemiförmånerna, som därmed blottställdes för Netanyahus nycker. Han gjorde det till en vana att hålla pressgenomgångar där han tillkännagav att han personligen beslutat att öka bidragen utifrån antalet barn i varje hushåll ”för att stöda familjer inför helgerna”.²⁹

Denna diskussion hjälper till att klargöra hur populismen fungerar som politisk strategi. Den bryter inte mot nyliberalismens makroekonomiska läror och försöker inte hantera de sociala spänningar den skapar genom att öka statens utgifter eller höja skatten för rika.³⁰ I den meningen är populismen inte en ideologi som kolliderar med nyliberalismens principer. Den utgör snarare ett skede i dess utveckling från teknokratisk nyliberalism till svågerpolitisk nyliberalism.

28 Daniel Gutwein, ”The Loyalty Rule: The Settlements and the Institutionalization of the Antidemocratic Logic of the Israeli Privatization Regime”, *Theory and Criticism* 47 2016 [översatt från hebreiska].

29 Daniel Gutwein, Meir Yaish och Tali Kristal, ”’Repression-Compensation’: The politics of the Netanyahu government’s handling of the corona crisis”, *Pigumim*, 5 juli 2020 [översatt från hebreiska].

30 Asaf Yakir, Doron Navot och Dani Filc, ”The political economy of populists in power, between policy and polity: Evidence from the Israeli case”, *Capital and Class*, 17 februari, 2024.

Om teknokraterna var nödvändiga under nyliberalismens första skede för att ge krossandet av välfärdsstaten en polityr av legitimitet, så blev den under nyliberalismens svågerpolitiska skede måltavla för avund och ilska från arbetarklassens sida, såväl som måltavla för provokationer från populistiska politiker. Om teknokratisk praktik och tal tidigare användes för att rättfärdiga brutala nedskärningar av bidrag och sociala utgifter i effektivitetens namn, blev teknokraterna nu syndabocker för systemets brister. Denna politiska teknik kan fungera eftersom anklagelserna innehåller ett korn av sanning: teknokraterna var inblandade i skapandet av ojämlikhet. Men istället för att försöka få till stånd en omfördelning av inkomsterna försöker populistiska ledare grumla vattnen genom att avleda skulden för ojämlikheten till ”elitistiska” teknokrater.

Ju mer populismen anammar en diskriminerande praktik, vars mål är att gynna det ”verkliga folket”, desto mer krockar den med ekonomiska och juridiska teknokrater i regeringen, vars existensberättigande är att genomdriva allmängiltiga kriterier. När dessa yrkesmän hindrar försöken att göra medborgerliga rättigheter beroende av lojalitet till regeringen eller förhindrar godtycklig fördelning av statliga tillgångar, då uppstår kollisioner. Under det senaste året har denna konflikt i Israel visat sig i den ”juridiska kuppen” – dvs. Netanyahus försök att ta kontrollen över Högsta domstolen och upphäva 1992 års konstitutionella revolution.

Trots att denna praktik ökade spänningarna mellan Netanyahus sektoriella koalition och den utbildade medelklassen, så hade oppositionspartierna svårt att få majoritet i valen som ägde rum mellan 2009 och 2021. Resultaten vid valurnorna visade ett stabilt röstmönster: tiondelen med högst löner gick till oppositionspartierna, men den lägre medelklassen och arbetarklassen röstade genomgående för partierna i Netanyahus sektoriella koalition. Och det är inte svårt att förstå varför: tidigare erfarenheter har lärt arbetarklassen, att medan Likud erbjöd dem ofullkomliga kompensationsmekanismer för att hålla sig flytande så försökte den israeliska vänstern helt och hållet avskaffa dessa mekanismer.

Erfarenheterna av den kortlivade ”förändringsregering” som hade makten mellan 2021 och 2022 var lärrika. Så fort parlamentet hade röstat fram Naftali Bennet och Yair Lapids regering, så avslutade den de hjälpprogram som hade antagits under pandemin, trots att Covid och den åtföljande recessionen långtifrån var över. Den lade fram en budget med den längsta Avtalslag som någonsin lämnats in till Knesset. Regeringen drev igenom reformer som statskassans teknokrater tidigare bara kunde ha drömt om. Under sitt enda år vid makten höjde koalitionen pensionsåldern för kvinnor, avskaffade handelsskydden för bönder och ökade pensionernas exponering för aktiemarknaden. Inte att undra på att väljarna i slutet av 2022 gav Netanyahu en liten majoritet.

Ockupationens utrikespolitik

Netanyahus utrikespolitik under denna period riktade in sig på sin sektoriella koalitions kärnintresse: att vidmakthålla Israels kontroll över Västbanken. Han försökte normalisera ockupationen genom att skapa en internationell koalition som skulle utvidga Israels exportmarknader. Som en förberedelse inför europeiska och amerikanska påtryckningar för att avveckla bosättningarna försökte Netanyahu stärka relationerna med Indien och Kina genom att ge dem tillgång till israelisk jordbruks- och militärteknologi. Han försökte också ta sig förbi den palestinska frågan genom att stärka Israels förbindelser till konservativa monarkier vid Persiska viken. För att dämpa propalestinska stämningar erbjöd Netanyahu deras kungar och prinsar en allians mot Iran. Han vädjade till euro-

peiska ledare och framhöll vitt och brett Israels stora gasfält i Medelhavet, Leviathan, och framställde det som ett sätt att trygga Europas energisäkerhet. Han påminde dem också om oljeledningen från Saudiarabien till Israel som skulle kunna leverera olja från Persiska viken till Europas oljemarknader. Vidare uppmuntrade Netanyahu IDF att använda så mycket högteknologisk utrustning som möjligt för att minska kostnaderna för ockupationen.

För att garantera att Israel aldrig skulle behöva förhandla med en palestinsk enhetsregering, som skulle förena Västbanken och Gazaremsan, skapade Netanyahu omständigheter som skulle låta Hamas befästa sitt styre i Gaza. Han fortsatte den ekonomiska blockad mot remsan som han ärvde från Ehmud Olmerts regering. Denna politik försvagade de fredsvänliga sektorer av Gazas ekonomi som var beroende av handel med Israel. Blockaden stärkte också Hamas som kontrollerade tunn-larna genom vilka varor smugglades in från Egypten.³¹

När den ekonomiska situationen i Gaza försämrades angrep Hamas förutsägbart nog de israeliska bosättningar som låg närmast gränsen. Netanyahu svarade med en rad operationer som förmodades vara ämnade att skada Hamas och avskräcka dem. Det kallades i Israel för ”skotts Salvornas politik”, som syftade på de återkommande perioderna av våld. Men Netanyahu vägrade genomföra IDF:s förslag 2014 att invadera Gaza och utrota Hamas, som då var avsevärt svagare militärt än de är idag. Likaså avlog han förslag från Israels underrättelsetjänst att mörda Hamas’ ledarskap i Gaza. Således behöll Netanyahu Hamas vid makten samtidigt som han försvagade PA genom att undvika att träffa dess president Mahmoud Abbas, eller inleda förhandlingar med honom.

Planen verkade fungera. Palestinierna förblev svaga och splittrade. Kostnaderna för ockupationen verkade låga, och en majoritet av israelerna slutade intressera sig för palestiniernas svåra situation. Men 2018 var dessa bedrifter på gränsen att falla samman. Egypten hade stängt tunnlarna som knöt samman Gaza med den egyptiska ekonomin. PA hade också slutat föra över pengar till Hamas i ett försök att kuva den motsträviga organisationen. Om Hamas pressades hårt hoppades Egypten och PA att de skulle gå med på en enhetsregering tillsammans med PA. Egyptierna trodde att resultatet skulle bli ett mer pragmatiskt Hamas. Netanyahu antogs vara en del av detta initiativ, men han drog fötterna efter sig. Med ryggen mot väggen försökte Hamas nu med en ny strategi för att bryta den ekonomiska blockaden. De uppmuntrade Gazaborna att marschera till gränsstängslet för att protes-tera mot Israels blockad. Israeliska soldater använde skarp ammunition mot demonstranterna. Resultatet blev att hundratals Gazabor dödades.³²

Hamas hämnades genom att knyta fast Molotovcocktails på heliumballonger. Ballongerna, som i Israel kallades ”mordbrandsdrakar”, korsade stängslet och satte eld på fält. Tre fjärdedelar av Israels tomater skördas på judiska bosättningar runt Gaza, liksom en tredjedel av äpplen och avokado.³³ Skadorna blev svåra. Sommaren 2018 brändes hundratals tunnland. Då vidtog Netanyahu en aldrig tidigare skådad åtgärd. Han vädjade till Qatar, ett land som var på kollisionskurs med Saudiarabien och Egypten för sina påstådda band till islamiska terroristorganisationer. Tillsammans med Arabförbundet hade dessa länder 2017 satt Qatar i ekonomisk blockad. Qatar försökte komma undan den åtdragna snaran genom att köpa inflytande och vänner i arabvärlden. Qatar var en stor anhängare till

31 Nicholas Kristof, ”Burrowing Through a Blockade”, *New York Times*, 3 juli 2010; Nicholas Kristof, ”Winds of War in Gaza”, *New York Times*, 7 mars 2015.

32 Bar Hefetz, ”[The shells on my children were for years the solution to the Hamas problem](#)”, *The Hottest Place in Hell*, 23 november 2023, [översatt från hebreiska].

33 Diana Bhur Nir, ”Shall the chrysanthemums grow again?”, *Calcalist*, 19 oktober 2023 [översatt från hebreiska].

Hamas' styre i Gaza, och hade 2018 redan givit 1,1 miljarder dollar till organisationen (men nästan ingenting till PA). Under de följande åren skulle de varje månad föra över omkring 30 miljoner dollar till Hamas. Den israeliske premiärministern var nöjd. I mars 2019 sa han till sina parlamentskollegor: "De som vill motverka upprättandet av en palestinsk stat bör stöda ett stärkande av Hamas och överföring av pengar till Hamas. Det är en del av vår strategi – att skilja palestinierna i Gaza från palestinierna i Judéen och Samarien."³⁴

Abrahamavtalen från 2020, som ledde till upprättandet av formella diplomatiska relationer mellan Israel, Bahrain och Förenade Arabemiraten, användes av Netanyahu som bevis för att hans politik var effektiv. Det gick att sluta fred med arabvärlden utan att göra territoriella eftergifter till palestinierna. Dessutom kom förhållandet till de konservativa monarkierna vid Persiska viken till stånd på grund av en gemensam fiendskap mot Iran – ett ledmotiv i Netanyahus politik. Redan under förhandlingarna om avtalet med Iran 2014 och 2015 sträckte Netanyahu ut handen till Saudiarabien och Förena Arabemiraten. De tre länderna arbetade bakom scenen för att undergräva Barack Obamas försök att försona sig med Iran (något som amerikanska underrättelseorgan var väl medvetna om). Efter Abrahamavtalen blev Israel en del av Negevforumet, som försökte öka säkerhetssamarbetet mellan Israel och Gulfstaterna för att motverka Irans inflytande i regionen.³⁵

Framtiden för Netanyahus sektoriella koalition

Katastrofen den 7 oktober kom som en dramatisk chock för Netanyahus regim. Den avslöjade att varenda tes i Netanyahus lära var innehållslös: Hamas var i själva verket inte en villig medbrottsling till Israels kolonialism på Västbanken; det gick inte att få fred med rika länder vid Persiska viken utan att lösa konflikten med palestinierna; det gick inte att ersätta alliansen med USA med starka band till Kina och Indien; och det gick inte att ersätta trupper med teknologi för att säkra gränsen. Hur skulle Netanyahu kunna överleva detta fiasko?

Det mest omedelbara svaret blev den katastrofala markoperationen i Gaza. Operationen organiserades mer för att hämnas och utkräva vedergällning än uppnå någon sorts politiskt eller militärt mål, och presenterades som en patentlösning för den chockade och panikslagna publiken på hemmaplan. Det gav den inkompetenta och korrumperade politiska och militära ledningen tid. Istället för att kräva regeringens avgång kunde israeliska TV-tittare sysselsätta sig med att glatt titta på den massiva förstörelsen, morderna på tusentals oskyldiga civila och till och med utbredd svält. Ledande media använde plikttroget en retorik som avhumaniserade Gazas invånare ("Hamas är nazister och hela folket i Gaza stöder Hamas") och fick israeler att uppleva att denna planlösa markmanöver var det enda rätta att göra. När dessa rader skrivs har den israeliska allmänheten bara börjat diskutera vad som har gjorts i dess namn och vilka konsekvenserna är. Ändå är de flesta långt mer oroliga över en hotande konfrontation med Iran och Israels framtid på lång sikt. Således kan Netanyahu än en gång överleva genom att använda en chockdoktrin. Dessutom har de sektorer som stöder Netanyahu inget alternativ. De förmåner som de hela tiden har fått från Likudregeringarna skulle försvinna under en ny borgerlig regering.

34 Yaniv Kubovich, "With Israel's Consent, Qatar Gave Gaza \$1 Billion Since 2012", *Haaretz*, 10 februari 2019; Jonathan Lis, "Likud claimed that Netanyahu did not strengthen Hamas, but the facts show otherwise", *Haaretz*, 11 oktober 2023 [översatt från hebreiska].

35 Adam Entous, "Donald Trump's New World Order", *New Yorker*, 11 juni 2018; Itamar Eichner, "[The Negev Forum Convened in Bahrain](#)", *Ynet*, 27 juni 2022, [översatt från hebreiska].

Med detta sagt är Netanyahu sedan sin återkomst till makten i slutet av 2022 inte längre borgarklassens Louis Napoleon. De delar av medelklassen som tidigare var villiga att stöda honom är inte längre villiga att göra det. Om något har de senaste 18 månaderna fungerat som en kittel där den utbildade medelklassen ökade sin sammanhållning och solidaritet. För första gången på årtal gick den ut på gatorna i stort antal för att stöda regeringskorridorernas och domstolarnas teknokrater. När den utbildade medelklassen betraktade teknokraterna så såg den sig själv. Precis som tidigare visar inte denna klass någon intresse av att bilda allians med arbetarklassen. Istället för att anamma krav på en stark välfärdsstat för att göra proteströrelsen mer attraktiv fortsätter den att berömma den teknokratiska nyliberalismen. Dess viktigaste argument rör sig kring behovet att bevara domstolarnas oberoende och finansdepartementets tjänstemäns makt att upprätthålla budgetdisciplinen.

Icke desto mindre är det ett verkligt problem för Netanyahu. Ekonomins tjänstesektor är mycket större än i andra länder där det har dykt upp populistiska ledare. Kort sagt är Israels klasstruktur en helt annan än Indiens, Polens, Rysslands eller Turkiets. Som ett resultat av det visar opinionsundersökningar genomgående att Netanyahus sektoriella koalition skulle förlora kraftigt om det skulle äga rum fria och rättvisa val. Det är detta som gör kriget i Gaza, Libanon och senast med Iran så viktiga. Under de spänningar och den rädsla som kriget skapar kan Netanyahus sektoriella allians ta över allt fler statliga institutioner. Dess största framgång var att den stärkte sin kontroll över polisen. Under Itamar Ben-Gvirs ledning, en minister som är dömd brottsling och stark anhängare av judisk överhöghet, blev polisen intolerant mot proteströrelsen. De godtyckliga arresteringarna av demonstranter och ledare för rörelsen ökar. Dessutom leds allt fler budgetar stegvis om för att utvidga det ultraortodoxa utbildningssystemet och stöda bosättarna. Det verkar vara orsaken till att Netanyahu har satt käppar i hjulen på alla försök att få slut på kriget i Gaza med hjälp av ett avtal om eldupphör och överenskommelse om gisslan. Ett oändligt krig verkar vara Netanyahus bästa metod för att bli Israels Louis Napoleon.